

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ СУДУ СПРАВЕДЛИВОСТІ ЄС ТА СУДУ ЄАВТ

Суд справедливості ЄС (далі – Суд ЄС) із великою обережністю ставиться до можливості виникнення конкуруючої юрисдикції у інших міжнародних установ. Поки що єдиним міжнародним судом, який визнано Судом ЄС у своєму Висновку 1/92 [1] таким, що не становить загрози гомогенності правопорядку ЄС, є Суд Європейської асоціації вільної торгівлі (далі – Суд ЄАВТ). Хоча цьому Висновку передувала непроста праця, оскільки досить складно було вибудувати таку модель взаємодії

¹ Кандидат юридичних наук, докторантка кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЄС із державами ЄАВТ, яка б не шкодила автономії правопорядку ЄС та, в той же час, не перебирала компетенцію держав ЄАВТ. Так, перший варіант договору щодо створення Європейського економічного простору (далі – ЄЕП) між ЄС та ЄАВТ був визнаний Судом ЄС таким, що не відповідає установчим договорам ЄС, оскільки, наприклад, його інституційна структура та перерозподіл компетенцій між суб'єктами суперечила автономії правопорядку ЄС [2]. Отже Суд ЄС виніс негативне рішення щодо створення прообразу теперішнього Суду ЄАВТ – Суду Європейського економічного простору разом із всією концепцією Європейського економічного простору.

Провівши аналіз Висновку Суду ЄС та врахувавши позиції сторін, через рік на розгляд Суду був наданий новий проект угоди, який був схвалений Висновком Суду ЄС 1/92. В проекті зазначалося, що ЄЕП складається із двох опор: на одну розповсюджуються принципи спільного ринку ЄС, інша – це виключення з цієї спільності становить сільське господарство, рибальство, податки та зарубіжну торгівлю (по суті, це ЄАВТ). По суті, найголовнішим є те, що діяльність держав ЄАВТ в рамках першої опори має бути гомогенним із практикою ЄС. Задля нагляду за цією гомогенністю створюється наглядовий орган ЄАВТ, схожий на Комісію ЄС. Щодо судової системи, то буде створено Суд ЄАВТ, відповідальний за вирішення спорів між державами ЄАВТ та перегляд рішень Наглядового органу, які діють в рамках другої опори. Щодо першої опори, то тлумачити її право може лише Суд ЄС.

Слід зазначити, що для збереження гомогенної діяльності обох судів було створено багато передумов. Наприклад, Регламент Суду ЄАВТ був скопійований із Регламенту Суду ЄС, Угода про ЄЕП містить положення, яке вказує на те, щоб практика імплементації та застосування Угоди про ЄЕП відповідала рішенням Суду ЄС, які були прийняті до дати підписання Угоди, тобто до 2 травня 1992 р. (ст. 5), а ч. 2 ст. 3 Угоди між державами ЄАВТ щодо заснування Наглядового органу та Суду ЄАВТ говорить про взяття до уваги нової практики Суду ЄС. Крім того, був прийнятий Протокол 34 щодо можливості (не обов'язку) національних судів та трибуналів держав ЄАВТ звертатися до Суду ЄС із преюдиціальними зверненнями щодо тлумачення положень Угоди про ЄЕП, які кореспондуються із положеннями установчих договорів ЄС. Все це у поєднанні мало слугувати гарантіями збереження автономії правопорядку ЄС та гомогенного розвитку права ЄЕП.

Але стає зрозумілим, що ці положення місять лише м'які рекомендації без покладення обов'язку на суду ЄАВТ, який є автономним відносно Суду ЄС. Ця автономія проявляється і в тому, що збереглися особливості застосування тієї ж преюдиціальної процедури такі як право, а не обов'язок національного суду останньої інстанції звертатися до Суду ЄАВТ за тлумачення права ЄЕП, а також те, що національні влади можуть обмежувати це право національних судів через оскарження таких звернень у вищих національних судах. Такої практики, наприклад, дотримуються Ісландія.

Цілком логічним є те, що вимоги гомогенності стосуються не лише Суду ЄАВТ, але й Суду ЄС, тому він теж має брати до уваги практику першого. Про це заявляв і Голова Суду ЄС Скуріс В. (Scouris V.): «ігнорування прецедентів Суду ЄАВТ буде невідповідним з головною ціллю Угоди про ЄЕП, якою є гомогенність» [цит. за 3, с. 187]. До речі, Суд ЄС і своїх рішеннях, а також Генеральні Адвокати у своїх висновках доволі часто цитують рішення Суду ЄАВТ. Голова Суду ЄАВТ Бауденбахер К. (Baudenbacher C.) у своїй доповіді згадує про 90 таких випадків [4, с. 7]. Тож можна говорити про двосторонню повагу та розуміння єдності цілей функціонування. Певні науковці називають це «горизонтальним діалогом» [5, с. 14].

Суд ЄС у рішенні по справі *Margarethe Ospelt* зазначив, що однією з головних цілей Угоди про ЄЕП є запровадження за можливості повної реалізації свободи руху товарів, осіб, послуг та капіталів в межах ЄЕП, оскільки внутрішній ринок, заснований в ЄС, розповсюджується на держави ЄАВТ. З цієї точки зору декілька положень згаданої Угоди направлені на запровадження єдино образного тлумачення в межах ЄЕП [6].

Але виходячи з практики діяльності Суду ЄАВТ можна констатувати, що більшість справ, стосуються нових правових питань, ще не вирішених Судом ЄС, тож Суд ЄАВТ не пов'язаний жодними рамками, навіть м'якими.

Спираючись на те, що Суд ЄАВТ пов'язаний обов'язком слідувати практиці Суду ЄС, яка була сформована до підписання Угоди про ЄСЗ, та на те, що Суд ЄАВТ має приділяти увагу принципам, які містяться в більш пізніших рішеннях Суду ЄС, Суд ЄАВТ у ряді рішень відступав від практики Суду ЄС та створював своє прецедентне право в рамках опори, на яку не розповсюджуються принципи спільного ринку ЄС. При-

кладом може бути справа *Gunnarsson v Iceland* [7], в рішенні по котрій Суд ЄАВТ визнав, що особи, що вийшли на пенсію, можуть посилатися у спорах зі своїми державами на Директиву щодо права громадян ЄС на вільне пересування та проживання на території ЄС та ЄАП [8]. У той же час, Суд ЄС надав негативну відповідь стосовно цього ж питання. При цьому, рішення Суду ЄАВТ є остаточними і не можуть бути переглянуті або скасовані через невідповідність практиці Суду ЄС. У цьому і полягає його незалежність.

Голова Суду ЄАВТ Бауденбахер К. (Baudenbacher C.) щодо взаємовідносини між двома судами говорить: «Майже за 24 роки відносини Суду ЄАВТ із Судом ЄС можуть бути описані наступним чином: 1. як правило – але не завжди – Суд ЄАВТ слідує відповідній практиці Суду ЄС. Часто це призводило до пристосування його практики до практики Суду ЄС (наприклад, в сфері державної монополії на алкоголь). 2. У більшості справ Суд ЄАВТ має вирішувати нові правові питання. Суд ЄС слідує прецедентне право Суду ЄАВТ як прямо, так і опосередковано. Суд ЄАВТ насправді є єдиним судом загальної юрисдикції, чия практика регулярно враховується Судом ЄС при тлумаченні права ЄС. Були випадки, коли Суд ЄС спочатку не слідував рішенням Суду ЄАВТ, але у пізніше підлаштовувався під них (щодо оподаткування виплат дивідендів, державних ігорних монополій, правової природи веб-сайту). 3. Суд ЄАВТ може розглядати справи, коли практика Суду ЄС є неясною або навіть непослідовною» [9, с.3].

Зважаючи на вищезазначене, можна зробити висновок, що відносини між судами ЄС та ЄАВТ залишаються у форматі не підпорядкованості, а взаємної поваги.

Література:

1. Opinion 1/92, Draft agreement between the Community, on the one hand, and the countries of the European Free Trade Association, on the other, relating to the creation of the European Economic Area [1992] ECR I-2821.
2. Opinion 1/91 Draft agreement between the Community, on the one hand, and the countries of the European Free Trade Association, on the other, relating to the creation of the European Economic Area [1991] ECR I-06079.
3. The Court of Justice and the Construction of Europe: Analyses and Perspectives on Sixty Years of Case-law. – Asser Press, the Hague, 2013.
4. Baudenbacher C. The EFTA Judicial System Reaches the Age of Majority – Accomplishments and Problems Speech given at the EEA Seminar of the EFTA

Secretariat of 19 January 2012 in Brussels. – P. 7 http://www.eftacourt.int/fileadmin/user_upload/Files/News/2012/CB_The_EFTA_Judicial_System_reaches_the_Age_of_Majority_final.pdf

5. Rosas A. The European Court of Justice in Context: Forms and Patterns of Judicial Dialogue // ELJS. – 2007. – 1(2). – P.1–17.

6. Case C-452/01, Margarethe Ospelt and Schlössle Weissenberg Familienstiftung [2003] Reports of Cases I-09743 URL: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=452/01>.

7. Case E-26/13, *Gunnarsson v Iceland*. URL: http://www.eftacourt.int/uploads/tx_nvcases/26_13_Judgment_EN_02.pdf

8. Directive 2004/38/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32004L0038>

9. Baudenbacher C. How the EFTA Court works – and why it is an option for post-Brexit Britain. URL: <http://blogs.lse.ac.uk/brexit/2017/08/25/how-the-efta-court-works-and-why-it-is-an-option-for-post-brexit-britain/>